

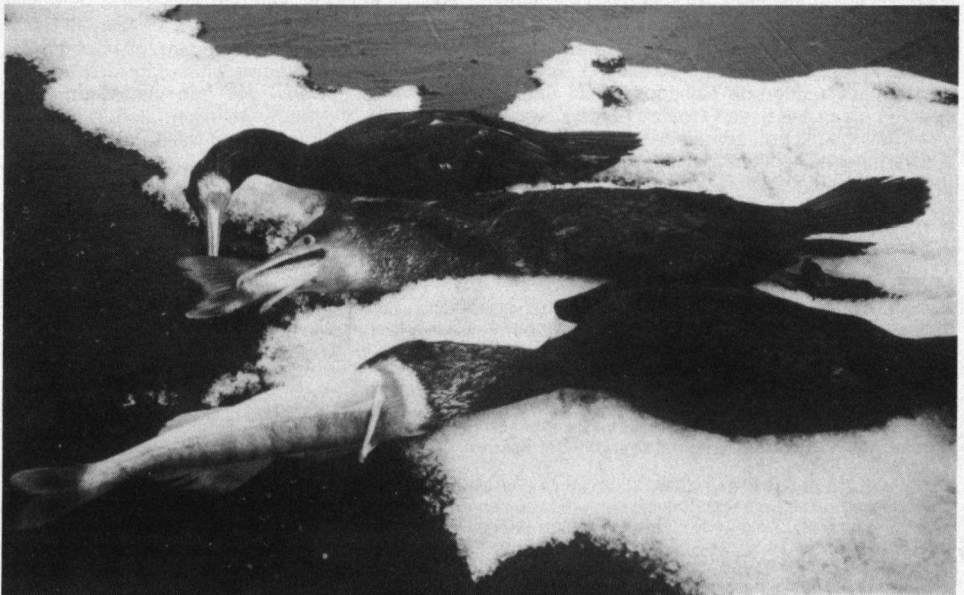
Groot is lekker, maar gevaarlijk: Aalscholvers en Snoekbaarzen

H.V. Winter & M.F. Leopold

Op 21 februari 1991 vond Harm Bonsink uit Zwartsluis na een vorstperiode drie dode Aalscholvers in het Zwarte Water. De vogels lagen tussen het brekende ijs op ongeveer een kilometer afstand van elkaar. Twee van de drie Aalscholvers hadden grote Snoekbaarzen ten dele ingeslikt. De vogels zijn gefotografeerd (zie foto) en meegenomen naar Museum 'Schonewille' te Zwartsluis, waar de vogels werden opengesneden en waar de lengtes van de Snoekbaarzen werden opgemeten. De vissen waren respectievelijk 47 en 49 centimeter lang. De Snoekbaars van 47 centimeter was al vrijwel helemaal ingeslikt en alleen de staart stak nog uit de snavel terwijl de kop onder in de maag zat. Van de grootste vis was alleen de kop het keelgat van de vogel gepasseerd. Eén van de vogels is opgezet en in de collectie van het museum opgenomen. Tijdens het prepareren van de Aalscholvers bleek dat de vogels niet in goede conditie verkeerden, maar vrij sterk waren vermagerd.

Een gelijksoortig geval is beschreven door Ten Haken in *Het Vogeljaar* jaargang 20: in april 1972 werd een Aalscholver gevonden die was gestikt in een 45 centimeter grote Snoekbaars. Deze vogel overleefde zijn maaltijd niet, omdat de vis zijn slokdarm beschadigde. Volgens Van Dobben (1952) eten Aalscholvers het liefst grote vissen, maar kunnen ze Snoekbaarzen van dergelijke afmetingen niet inslikken en bedraagt de maximale lengte circa 36 cm. Inmiddels is echter gebleken, dat Van Dobben de Aalscholver onderschatte, en dat Aalscholvers aanzienlijk grotere vissen aankunnen. De Boer (1972) vond in braaksels van Aalscholvers zeven Snoekbaarzen, die groter waren dan 36 cm, en waarvan de grootste zelfs 48-50 centimeter lang was. Martijn & Dirksen (1991) vonden ook een grote (minimaal 37 centimeter) Snoekbaars in het dieet van Aalscholvers in de winter. Een andere grote vis die ooit door een Aalscholver is gegeten, was een

Zeelt van 43 centimeter (Del Hoyo et al 1992). Overigens bepaalt niet zozeer de lengte van een vis of een Aalscholver deze kan inslikken, maar eerder de omtrek of de hoogte (De Boer 1972, Swennen & Duiven 1977). De maximale hoogte van vissen die door Aalscholvers kunnen worden ingeslikt, bedraagt circa 10 centimeter voor platte, hoge vissen als de Brasem (De Boer 1972); en circa 9 centimeter voor de Karper, een vis met een iets ronder profiel (Osieck 1983). Het lichaam van een Snoekbaars is nog meer cilindrisch van vorm, dus is de grootste Snoekbaars die nog kan worden ingeslikt minder hoog. Een Snoekbaars van 48 centimeter is circa 7,4 centimeter hoog en heeft een omtrek van circa 23 centimeter (De Boer 1972). Dit is even groot als de omtrek van de grootste Brasem of Karper die nog door een Aalscholver kan worden gegeten. Hieruit blijkt, dat een Snoekbaars van 48 centimeter ongeveer de maximale maat voor een Aalscholver moet zijn.

Drie verdronken Aalscholvers, Zwarte Water, februari 1991. Twee van deze vogels hebben geprobeerd om grote Snoekbaarzen te eten.

Foto: Harm Bonsink.

Op 14 april 1972 werd in verse toestand deze dode Aalscholver gevonden aan het Goolmeer ter hoogte van Naarden. De half ingeslikte Snoekbaars woog 525 gram. Foto: Kees ten Haken.

Een Aalscholver zou dus Snoekbaarzen van 47-49 centimeter lengte nog net moeten kunnen eten. De Aalscholvers zijn wellicht tijdens de worsteling met de vis te ver onder het ijs geraakt, en zodoende gestikt. De vogels hebben niet lang met de vissen rondgezwommen. De kop van de vis, die vrijwel geheel was ingeslikt, bevond zich in de maag van de vogel, maar was nauwelijks door het maagzuur aangetast. Osieck (1983) stelde vast, dat Aalscholvers kleine vissen meestal onder water inslikken, maar dat ze grote vissen mee naar het wateroppervlak nemen, om ze daar te keren, alvorens ze in te slikken. Volgens dit stramien hadden de Aalscholvers de Snoekbaarzen mee naar boven moeten nemen. Als dit de vogels gelukt zou zijn, hadden ze hun maaltijd vermoedelijk overleefd. De vogels hadden geen beschadiging aan de slokdarm, zoals de

vogel van Ten Haken, en zijn dus waarschijnlijk verdrongen dan wel gestikt. Het vangen van zulke grote vissen kan dus bij extra stress, zoals ijsbedekking, voor de vogels gevaar opleveren. Waarom probeerden de vogels dan toch om dergelijke vissen te vangen? Uitgaande van de lengte-gewicht relatie voor de Snoekbaars (Doornbos 1980) moeten de vissen tussen 800 en 950 gram hebben gewogen. Dit is ruim de dagelijkse behoefte van een Aalscholver (vergelijk Dirksen et al 1990, Martijn & Dirksen 1991), en de vogels hadden dus aan één maaltijd genoeg gehad om een nieuwe winterdag te overleven. Voor Aalscholvers, met hun waterdoorlatende verenpak, lijkt het gunstig om als het vriest zo weinig mogelijk te hoeven vissen. Dit kan de reden voor de uitzonderlijke prooikeuze zijn geweest.

- H.V. Winter & M.F. Leopold, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, postbus 167, 1790 AD Den Burg, Texel & M.F. Leopold, Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, postbus 59, 1790 AB Den Burg, Texel.

LITTERATUUR:

- Boer, H. de (1972): De voedselkeus van de Aalscholver. Doctoraalverslag RU Groningen en RIN, Leersum.
- Dirksen, S., T.J. Boudewijn & E.C.L. Martijn (1990): Voedselkeus van Aalscholvers op het Veluwemeer en Wolderwijd in het winterhalfjaar, 1989-90. Ecoland rapport 90-2.
- Dobben, W.H. van (1952): The food of the Cormorant in the Netherlands. *Ardea* 40: 1-63.
- Doornbos, G. (1980): Aantallen, verspreiding, activiteit, voedsel en konditie van Nonnetjes (*Mergus albellus* L.) in het zuidwestelijk IJsselmeergebied, winter 1977. RIJP-rapport 1980-20, Lelystad.
- Haken, K. ten (1972): Aalscholver stikt in Snoekbaars. *Het Vogeljaar* 20: 163.
- Hoyo, J. del, A. Elliot & J. Sargatal eds. (1992): *Handbook of the Birds of the World*, Vol. I. Lynx Edicions, Barcelona.
- Martijn, E.C.L. & S. Dirksen (1991): Cormorants *Phalacrocorax carbo sinensis* feeding in shallow eutrophic freshwater lakes in The Netherlands in the non-breeding period: prey choice and fish consumption. pp. 135-155 in: M.R. van Eerden & M. Zijlstra (eds.). *Proc. Workshop 1989 on Cormorants phalacrocorax carbo*. Rijkswaterstaat Directie Flevoland, Lelystad.
- Osieck, E.R. (1983): Afweer van Aalscholvers op de Viswakerij Lelystad. Onderzoek 1982. Begeleidingscommissie onderzoek voorkoming aalscholver predatie, Utrecht.
- Swennen, C. & P. Dulven (1977): Size of food objects of three fish-eating seabird species: *Uria aalge*, *Alca torda*, and *Fratercula arctica* (Aves, Alcidae). *Neth. J. Sea Res.* 11:92-98.